

Rolnummer 4960
Arrest nr. 96/2011 van 31 mei 2011

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vragen betreffende de artikelen 318, § 2, en 331*ter* van het Burgerlijk Wetboek, gesteld door de Rechtbank van eerste aanleg te Nijvel.

Het Grondwettelijk Hof,

samengesteld uit de voorzitters R. Henneuse en M. Bossuyt, en de rechters E. De Groot, L. Lavrysen, J.-P. Moerman, E. Derycke, J. Spreutels, T. Merckx-Van Goey, P. Nihoul en F. Daoût, bijgestaan door de griffier P.-Y. Dutilleux, onder voorzitterschap van voorzitter R. Henneuse,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* * *

I. Onderwerp van de prejudiciële vragen en rechtspleging

Bij vonnis van 8 juni 2010 in zake D.L. tegen J.D., waarvan de expeditie ter griffie van het Hof is ingekomen op 11 juni 2010, heeft de Rechtbank van eerste aanleg te Nijvel de volgende prejudiciële vragen gesteld :

« - Schendt artikel 318, § 2, van het Burgerlijk Wetboek de artikelen 10, 11 en 22 van de Grondwet en de artikelen 8 en 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, in zoverre die bepaling het de heer [D.L.] onmogelijk maakt om op te komen tegen zijn afstamming die juridisch is vastgesteld en dit zonder dat enig concreet en daadwerkelijk belang een dergelijke inmenging kan verantwoorden ?

- Schenden de artikelen 318, § 2, en 330 van het Burgerlijk Wetboek de artikelen 10, 11 en 22 van de Grondwet en de artikelen 8 en 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, in zoverre zij een discriminatie met zich meebrengen tussen de personen die geboren zijn binnen het huwelijk en diegenen die geboren zijn buiten het huwelijk, op het vlak van de latere vaststelling van de werkelijke afstammingsband aangezien de eersten, om hun vaderschap te betwisten, slechts beschikken over 22 jaar, of één jaar vanaf de ontdekking van het feit dat diegene die de echtgenoot was van hun moeder niet hun vader is, waarbij die betwisting een noodzakelijke voorwaarde is voor het onderzoek naar het vaderschap, terwijl de tweeden in ieder geval over een termijn van 48 jaar beschikken ? ».

Memories zijn ingediend door :

- D.L.;
- de Ministerraad.

D.L. heeft een memorie van antwoord ingediend.

Bij brief die bij het Hof is ingekomen op 19 oktober 2010 heeft de verwijzende rechter erop gewezen dat, ingevolge een materiële vergissing, in het dictum van het vonnis waarin de prejudiciële vragen worden gesteld, verkeerdelijk sprake was van artikel 330 van het Burgerlijk Wetboek, terwijl de in de motivering van het vonnis geanalyseerde discriminatie betrekking had op artikel 331ter van het Burgerlijk Wetboek.

Bij beschikking van 22 maart 2011 heeft het Hof de zaak in gereedheid verklaard en de dag van de terechtzitting bepaald op 5 april 2011, na de partijen te hebben uitgenodigd ter terechtzitting hun eventuele reacties te kennen te geven op de voormelde brief van de verwijzende rechter van 19 oktober 2010.

Op de openbare terechtzitting van 5 april 2011 :

- zijn verschenen :

. Mr. G. Willems, advocaat bij de balie te Nijvel, en Mr. S. Wattier, advocaat bij de balie te Brussel, voor D.L.;

. Mr. J. Bourtembourg en Mr. C. Dony, advocaten bij de balie te Brussel, voor de Ministerraad;

- hebben de rechters-verslaggevers F. Daoût en E. Derycke verslag uitgebracht;
- zijn de voornoemde advocaten gehoord;
- is de zaak in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. *De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschied*

D.L., eiser in eerste aanleg voor de verwijzende rechter, wil de afstammingsband betwisten die bestaat tussen hemzelf en F.L., met wie zijn moeder gehuwd was op het ogenblik van zijn geboorte. Aangezien die laatste overleden is, wordt alleen de moeder van het kind in het geding betrokken, met toepassing van artikel 332^{quater} van het Burgerlijk Wetboek.

De eiser voor de verwijzende rechter heeft geen bezit van staat gehad ten aanzien van F.L. Zijn moeder was immers korte tijd na zijn geboorte van F.L. gescheiden en was in 1972 van hem uit de echt gescheiden.

Een genetische analyse waarvan de resultaten op 10 augustus 2000 bekend zijn, toont aan dat A.A. de biologische vader is van de eiser voor de verwijzende rechter. De vordering tot betwisting van vaderschap had binnen het jaar na het bekend worden van de resultaten moeten zijn ingesteld, dat wil zeggen uiterlijk op 10 augustus 2001. Aangezien die vordering werd ingesteld op 24 februari 2010, is zij onontvankelijk verklaard met toepassing van artikel 318, § 2, van het Burgerlijk Wetboek.

De eiser voor de verwijzende rechter vordert in hoofdorde dat geen toepassing wordt gemaakt van dat artikel 318, § 2, om de reden dat het strijdig zou zijn zowel met de Grondwet als met het Europees Verdrag voor de rechten van de mens. Hij zet uiteen dat het onderzoek naar het vaderschap gedurende een termijn van achtenveertig jaar openstaat voor al diegenen wier moeder op het ogenblik van de geboorte niet gehuwd was en zulks met toepassing van artikel 331ter van het Burgerlijk Wetboek, dat voorziet in een dertigjarige verjaring die geschorst wordt tijdens de minderjarigheid.

Uit dat feit zou blijken dat er een verschil in behandeling bestaat onder de kinderen die wensen dat hun juridische afstamming wordt aangepast aan de biologische waarheid, naargelang hun moeder op het ogenblik van de conceptie of de geboorte al dan niet gehuwd was.

III. In rechte

- A -

Memorie van de eiser voor de verwijzende rechter

A.1.1. De eiser voor de verwijzende rechter wijst erop dat de prejudiciële vraag bevestigend dient te worden beantwoord. Uit artikel 318, § 2, van het Burgerlijk Wetboek zou blijken dat het kind wiens afstamming verkeerdelijk gegrond is op het vermoeden van vaderschap van de echtgenoot van zijn moeder slechts tot de leeftijd van tweeëntwintig jaar de mogelijkheid heeft om het ten aanzien van hem onjuist vastgestelde vaderschap te betwisten en, derhalve, onderzoek te doen naar zijn werkelijke afstamming. Hij doet opmerken dat de wet in een verschillende regeling voorziet voor de vordering tot onderzoek naar het vaderschap die is

ingesteld op basis van artikel 331ter van het Burgerlijk Wetboek. Aldus kan het kind dat geen juridische vader heeft rechtsgeldig onderzoek doen naar zijn afstamming tot de leeftijd van achtenveertig jaar.

De eiser voor de verwijzende rechter doet gelden dat hij vanaf zijn geboorte juridisch verbonden was met F.L. zonder dat hij ooit met hem heeft geleefd en zonder dat er tussen hen een affectieve relatie bestaat. Indien zijn moeder ervoor had gekozen niet te huwen of eerder uit de echt was gescheiden, zou de eiser voor de verwijzende rechter zich in een oneindig gunstigere situatie hebben bevonden op het stuk van de afstemming van zijn juridische afstamming op zijn biologische en socio-affectieve afstamming.

De eiser voor de verwijzende rechter wijst erop dat het feit of een persoon al dan niet de mogelijkheid heeft om zijn juridische afstamming te doen samenvallen met de biologische en socio-affectieve realiteit, in zeer ruime mate bepaald zou zijn door de door zijn moeder gemaakte keuze om al dan niet tot het echtelijke statuut van het huwelijk toe te treden of door de grotere of minder grote snelheid waarmee zij het besluit genomen om eruit te treden wanneer dat statuut niet meer bleek overeen te stemmen met de beleefde realiteit.

A.1.2. De in het geding zijnde bepaling zou niet in overeenstemming zijn met het bij artikel 22 van de Grondwet en artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens gewaarborgde recht op eerbiediging van het privé- en gezinsleven.

De eiser voor de verwijzende rechter verwijst naar verscheidene arresten van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, met name het arrest *Kroon* t. Nederland, het arrest *Jäggi* van 13 juli 2006 en het arrest *Phinikaridou* van 20 december 2007.

Hij legt eveneens de nadruk op het discriminerende karakter van het in de vraag aangeklaagde verschil in behandeling en citeert ter staving van zijn argument het arrest *Paulik* t. Slovaakse Republiek van 10 oktober 2006.

A.1.3. De eiser voor de verwijzende rechter doet opmerken dat de algemene en abstracte *ratio legis* van de verjaringstermijnen inzake afstamming gelegen is in de zorg om de rechtszekerheid te beschermen. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft in talrijke arresten beslist dat indien die zorg niet overeenstemde met daadwerkelijke en concrete individuele belangen, die wedijveren met het belang van het kind dat zich symbolisch probeert in te passen in een juridische afstamming die zijn werkelijke afstamming weerspiegelt, die zorg geen verdragsrechtelijk aanvaardbare grondslag kon vormen voor een inmenging in de rechten afgeleid uit artikel 8 of voor een verschil in behandeling in de zin van artikel 14 van het Verdrag (arresten *Shofman*, *Mizzi en Tavli*).

Het zou blijken dat te dezen geen enkel daadwerkelijk of concreet belang in strijd is met het belang van de eiser voor de verwijzende rechter dat zijn juridische afstamming zijn biologische en socio-affectieve afstamming weerspiegelt. Zo zou het absurd zijn dat de man naar wiens vaderschap onderzoek wordt gedaan, vroeger of minder vroeg wordt beschermd naargelang hij een kind heeft verwekt bij een gehuwde of bij een niet-gehuwde vrouw. Er zou niet kunnen worden beweerd dat de juridische vader van de eiser voor de verwijzende rechter enig belang erbij zou hebben dat een afstamming wordt gehandhaafd die zonder enige daadwerkelijke inhoud is, aangezien er geen bezit van staat is geweest.

Ten slotte wijst de eiser voor de verwijzende rechter erop dat het recht van het kind om toegang te hebben tot zijn wortels en zich in te passen in een juridische afstamming die in overeenstemming is met de biologische realiteit en met de psycho-sociologische band, zwaarder doorweegt bij de belangenafweging.

A.1.4. De eiser voor de verwijzende rechter besluit dat niets kan verantwoorden dat personen die zich vanuit het oogpunt van het vaststellen van hun afstammingsband in analoge situaties bevinden, over een termijn van respectievelijk tweeëntwintig of achtenveertig jaar beschikken om een vordering tot betwisting van vaderschap in te stellen.

Memorie van de Ministerraad

A.2.1. De Ministerraad brengt eerst het onderwerp van het geschil en de rechtspleging voor de verwijzende rechter in herinnering. Vervolgens zet de Ministerraad de in artikel 318 van het Burgerlijk Wetboek vervatte regels uiteen in verband met de betwisting of het vermoeden van vaderschap vastgesteld ten aanzien van de echtgenoot van de moeder van het kind. De Ministerraad zet eveneens de regels uiteen met betrekking tot de vordering tot betwisting van erkenning waarin artikel 330 van hetzelfde Wetboek voorziet.

A.2.2. Wat de eerste prejudiciële vraag betreft, verwijst de Ministerraad naar de parlementaire voorbereiding van artikel 318 waaruit blijkt dat één van de doelstellingen van de wet van 31 maart 1987 tot wijziging van een aantal bepalingen betreffende de afstamming erin bestond de waarheid, dat wil zeggen de biologische afstamming, zoveel mogelijk te benaderen. Met betrekking tot de vaststelling van de afstamming langs vaderszijde werd eveneens gepreciseerd dat de wil om de regeling van de vaststelling van de afstamming zo dicht mogelijk de waarheid te doen benaderen, het openstellen van de mogelijkheden tot betwisting tot gevolg behoort te hebben. Tezelfdertijd zou de wetgever eveneens rekening hebben willen houden met de rust der families door het onderzoek naar de biologische waarheid te temperen. Aldus heeft hij de mogelijkheid om het vaderschap van de echtgenoot te betwisten in de tijd beperkt door in een termijn te voorzien teneinde het risico op betwisting te vermijden.

A.2.3. De Ministerraad citeert verscheidene uittreksels uit arresten van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens waaruit zou blijken dat er een evenwicht tot stand moet worden gebracht tussen het belang van het individu en dat van de maatschappij. De eerbiediging van het gezinsleven zou dan ook met zich meebrengen dat de biologische en maatschappelijke realiteit de bovenhand haalt op een wettelijk vermoeden dat in botsing zou komen met de vaststaande feiten alsook met de wil van de betrokken personen.

Uit het arrest *Mizzi t. Malta* in het bijzonder zou blijken dat het Hof het feit heeft veroordeeld dat Malta niet heeft voorzien in een mechanisme dat de verzoeker de mogelijkheid biedt zijn vaderschap te betwisten. Er zou geen billijk evenwicht zijn ingesteld tussen het algemeen belang van de bescherming van de rechtszekerheid van de familiebanden en het recht van de verzoeker dat zijn wettelijk vermoeden van vaderschap opnieuw wordt onderzocht.

Volgens de Ministerraad zou niet redelijkerwijs kunnen worden betoogd dat geen enkel concreet en daadwerkelijk belang de inmenging van artikel 318, § 2, van het Burgerlijk Wetboek verantwoordt. Teneinde de rust der families te bewaren, voorziet die bepaling echter voor elke houder van de vordering tot betwisting van vaderschap in een termijn gedurende welke de vordering zal kunnen worden ingesteld. Het in het geding zijnde artikel 318 zou de artikelen 10, 11 en 22 van de Grondwet alsook de artikelen 8 en 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens dus niet schenden.

A.2.4. De tweede prejudiciële vraag zou ertoe leiden de situatie van personen geboren binnen het huwelijk, enerzijds, en de situatie van personen geboren buiten het huwelijk, anderzijds, met elkaar te vergelijken op het vlak van de latere vaststelling van de echte afstammingsband.

Uit de parlementaire voorbereiding van de wet van 1 juli 2006 « tot wijziging van de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het vaststellen van de afstamming en de gevolgen ervan » zou blijken dat overwogen werd om artikel 318 van het Burgerlijk Wetboek te wijzigen teneinde de akte van erkenning op voet van gelijkheid te plaatsen met het vermoeden van vaderschap, zowel wat de gevolgen ervan als wat de te volgen procedure van betwisting betreft. De wetgever zou dus hebben beslist om de inhoud van de artikelen 318 en 330 van het Burgerlijk Wetboek grotendeels uniform te maken, met inbegrip van de termijnen om een vordering in te stellen.

Uit de parlementaire voorbereiding met betrekking tot artikel 331ter van het Burgerlijk Wetboek blijkt dat de wetgever oorspronkelijk de verjaringstermijn voor de vorderingen betreffende de afstamming van dertig tot tien jaar wilde terugbrengen, althans wanneer in geen enkele andere termijn werd voorzien, teneinde zich te conformeren aan de gemeenrechtelijke termijn.

De Ministerraad citeert het advies van de Raad van State alsook de opmerkingen van verscheidene deskundigen die werden geraadpleegd en stelt vast dat de wetgever heeft beslist de verjaringstermijn van dertig jaar te handhaven, rekening houdend met het bijzondere karakter van de vordering met betrekking tot de afstamming.

A.2.5. Uit al die elementen zou voortvloeien dat het verschil tussen de termijnen om een vordering in te stellen bepaald in de artikelen 318, § 2, en 330 van het Burgerlijk Wetboek en de termijn bepaald in artikel 331ter van het Burgerlijk Wetboek zou berusten op een objectieve en redelijke verantwoording. De parlementsleden zouden van mening zijn geweest dat de dertigjarige verjaring kon worden gehandhaafd wanneer men zich buiten het huwelijk bevindt, opdat voor de betrokken personen daadwerkelijk de mogelijkheid zou bestaan dat de biologische waarheid het wint van de juridische waarheid. De kortere termijnen bepaald in de artikelen 318, § 2, en 330 van het Burgerlijk Wetboek daarentegen zouden verantwoord zijn door het feit dat,

aangezien men zich binnen het huwelijk bevindt, de termijnen om een vordering in te stellen die het mogelijk maakt de afstamming te betwisten korter moeten zijn teneinde een zekere stabiliteit van het huwelijk te waarborgen.

A.2.6. De Ministerraad wijst ten slotte erop dat elk kind dat geboren is binnen het huwelijk en dat het vermoeden van vaderschap van de echtgenoot van zijn moeder wil betwisten een vordering kan instellen, ongeacht zijn leeftijd, binnen het jaar dat volgt op de ontdekking van het feit dat de echtgenoot van zijn moeder niet zijn vader is. Die termijn om een vordering in te stellen zou het feit lijken te compenseren dat de verjaringstermijn korter is ten aanzien van de kinderen die binnen het huwelijk zijn geboren aangezien zij op elke leeftijd in rechte kunnen treden binnen het jaar na de ontdekking van het feit dat de echtgenoot van hun moeder niet hun vader is.

Memorie van antwoord van de eiser voor de verwijzende rechter

A.3.1. Na de feiten en de in het geding zijnde bepalingen in herinnering te hebben gebracht, zet de eiser voor de verwijzende rechter de wil van de wetgever in het kader van de laatste evoluties van het Belgische afstammingsrecht uiteen. Die wil zou, sinds de veroordeling van België door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in het arrest *Marckx* van 1979 erin bestaan de rechten van de individuen te beschermen en meer bepaald de kinderen geboren binnen en buiten het huwelijk strikt op voet van gelijkheid te plaatsen. Te dezen zou er echter een verschil in behandeling bestaan onder de kinderen die wensen dat hun juridische afstamming de biologische waarheid van hun verwekking weerspiegelt, naargelang hun moeder op het ogenblik van hun conceptie al dan niet gehuwd was.

A.3.2. De eiser voor de verwijzende rechter baseert zich op dezelfde argumentatie als die welke hij in zijn memorie heeft uiteengezet en wijst erop dat dient te worden vastgesteld dat dat verschil in behandeling onevenredig is en in strijd met het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie vervat in de artikelen 10 en 11 van de Grondwet en in artikel 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

De eiser voor de verwijzende rechter baseert zich op het arrest nr. 104/98 van het Hof van 21 oktober 1998 en besluit dat ervan moet worden uitgegaan dat het hogere belang van de kinderen die geboren zijn buiten het huwelijk en van diegenen die geboren zijn binnen het huwelijk op dezelfde wijze in overweging moet worden genomen en beschermd moet worden, wat noodzakelijkerwijs met zich zou meebrengen dat zij dezelfde termijn kunnen genieten om de biologische en affectieve realiteit van hun afstamming in recht om te zetten.

De eiser voor de verwijzende rechter doet voorts opmerken dat het Hof van Cassatie bij een verwijzingsarrest van 11 juni 2010 eveneens aan het Grondwettelijk Hof de kwestie heeft voorgelegd van een discriminatie tussen de kinderen geboren binnen het huwelijk en de kinderen geboren buiten het huwelijk.

Ten slotte neemt de eiser voor de verwijzende rechter de inhoud over van het arrest van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens *Paulik* t. Slovakije van 10 oktober 2006 en besluit hij dat het geen twijfel zou leiden dat, vanuit het oogpunt van de vaststelling van de afstamming ten aanzien van de echte vader, de eiser voor de verwijzende rechter alsook het kind ten aanzien van wie het juridische vaderschap niet bij vermoeden is vastgesteld, volgens de door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens gehanteerde uitdrukking, zich in analoge situaties bevinden die niet kunnen verantwoord worden dat zij op verschillende wijze worden behandeld.

A.3.3. Ten aanzien van het recht op eerbiediging van het privé- en gezinsleven brengt de eiser voor de verwijzende rechter de argumentatie in herinnering die hij in zijn memorie heeft uiteengezet; hetzelfde geldt voor de afweging die zou dienen te worden gemaakt tussen de verschillende op het spel staande belangen. Hij voegt eraan toe dat buiten het geval waarin een socio-affectieve band is kunnen ontstaan tussen de juridische vader en zijn vermeend kind, men moeilijk inziet in welk opzicht de belangen van de juridische vader op enige wijze zouden kunnen zijn geschaad door de verbreking van een zuiver formele en zinloze afstammingsband. Ofwel bestaat er dus een affectieve band tussen de vermeende vader en het kind en wordt die band beschermd door het mechanisme van het bezit van staat, ofwel bestaat er geen enkele band en is het dan ook niet verantwoord de termijn te beperken waarbinnen het vermoeden van vaderschap gerechtelijk kan worden bestreden.

A.3.4. De eiser voor de verwijzende rechter besluit dat het wettelijk bepaalde in strijd is met de biologische en socio-affectieve realiteit, net zoals met de wens van de betrokken personen, zonder dat enig specifiek belang in die zin kan worden beschouwd dat het op rechtmatige wijze opweegt tegen het belang van de eiser voor de verwijzende rechter.

- B -

Ten aanzien van de draagwijdte van de prejudiciële vragen

B.1.1. In een eerste vraag wordt het Hof verzocht zich uit te spreken over de bestaanbaarheid van artikel 318, § 2, van het Burgerlijk Wetboek met de artikelen 10, 11 en 22 van de Grondwet, in samenhang gelezen met de artikelen 8 en 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, in zoverre die bepaling tot gevolg zou hebben een kind te beletten op te komen tegen zijn afstamming van vaderszijde die juridisch is vastgesteld, terwijl geen enkel concreet en daadwerkelijk belang die inmenging zou verantwoorden.

B.1.2. In een tweede vraag wordt het Hof verzocht zich uit te spreken over dezelfde bepaling van het Burgerlijk Wetboek, alsook over artikel 331ter van dat Wetboek, in zoverre die bepalingen een discriminatie in het leven zouden roepen tussen de personen die zijn geboren binnen het huwelijk en diegenen die zijn geboren buiten het huwelijk, aangezien de eersten over een termijn van 22 jaar beschikken om het vermoeden van vaderschap dat is vastgesteld ten aanzien van de echtgenoot van de moeder te betwisten, of van één jaar te rekenen vanaf de ontdekking van het feit dat de echtgenoot niet de vader van het kind is, terwijl de tweeden over een termijn van 48 jaar beschikken.

B.1.3. In de eerste aan het Hof voorgelegde vraag wordt gewag gemaakt van de eventuele schending van het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie verankerd in de artikelen 10 en 11 van de Grondwet en die van artikel 22 van de Grondwet, in samenhang gelezen met de artikelen 8 en 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens. Die vraag beoogt de personen die, met toepassing van artikel 318, § 2, van het Burgerlijk Wetboek, in de onmogelijkheid zijn om op te komen tegen hun juridisch vastgestelde afstamming.

Alleen in de tweede prejudiciële vraag wordt aangegeven ten opzichte van welke categorieën van personen de categorieën bedoeld in de eerste vraag moeten worden vergeleken ten aanzien van het recht op eerbiediging van hun privéleven.

Beide vragen dienen samen te worden onderzocht.

Ten aanzien van het in het geding zijnde artikel 318, § 2, van het Burgerlijk Wetboek

B.2. Artikel 318, §§ 1 en 2, van het Burgerlijk Wetboek bepaalt :

« § 1. Tenzij het kind bezit van staat heeft ten aanzien van de echtgenoot, kan het vermoeden van vaderschap worden betwist door de moeder, het kind, de man ten aanzien van wie de afstamming vaststaat en de persoon die het vaderschap van het kind opeist.

§ 2. De vordering van de moeder moet worden ingesteld binnen een jaar na de geboorte. De vordering van de echtgenoot moet worden ingesteld binnen een jaar na de ontdekking van het feit dat hij niet de vader van het kind is, die van de man die het vaderschap van het kind opeist moet worden ingesteld binnen het jaar na de ontdekking van het feit dat hij de vader van het kind is en die van het kind moet worden ingesteld op zijn vroegst op de dag waarop het de leeftijd van twaalf jaar heeft bereikt en uiterlijk op de dag waarop het de leeftijd van tweeëntwintig jaar heeft bereikt of binnen een jaar na de ontdekking van het feit dat de echtgenoot zijn vader niet is.

Indien de echtgenoot overleden is zonder in rechte te zijn opgetreden, terwijl de termijn om zulks te doen nog niet verstreken is, kan zijn vaderschap binnen een jaar na zijn overlijden of na de geboorte, worden betwist door zijn bloedverwanten in de opgaande en in de neerdalende lijn.

Het vaderschap dat vaststaat krachtens artikel 317 kan daarenboven worden betwist door de vorige echtgenoot ».

B.3.1. De wet van 31 maart 1987 heeft, zoals het opschrift ervan aangeeft, verscheidene wetsbepalingen betreffende de afstamming gewijzigd.

Volgens de memorie van toelichting bestond de bedoeling van de wet van 31 maart 1987 onder meer erin « de waarheid zoveel mogelijk te benaderen », dat wil zeggen de biologische afstamming (*Parl. St.*, Senaat, 1977-1978, nr. 305, 1, p. 3). In verband met de vaststelling van de afstamming van vaderszijde is erop gewezen dat « de wil om de regeling van de vaststelling van de afstamming zo dicht mogelijk de waarheid te doen benaderen [...] het openstellen van de

mogelijkheden tot betwisting tot gevolg [behoorde] te hebben » (*ibid.*, p. 12). Uit dezelfde parlementaire voorbereiding blijkt echter dat de wetgever tevens de « rust der families » in overweging heeft willen nemen en heeft willen beschermen door, indien hiertoe nodig, het zoeken naar de biologische waarheid te temperen (*ibid.*, p. 15). Hij heeft ervoor geopteerd niet af te stappen van het adagium « *pater is est quem nuptiae demonstrant* » (*ibid.* p. 11).

B.3.2. Op het ogenblik van de aanneming van de voormelde wet van 31 maart 1987 bepaalde artikel 332 van het Burgerlijk Wetboek, gewijd aan de vordering tot betwisting van vaderschap :

« Het vaderschap dat vaststaat krachtens artikel 315, kan worden betwist door de echtgenoot, door de moeder en door het kind.

[...]

De rechtsvordering van de moeder moet worden ingesteld binnen een jaar na de geboorte en die van de echtgenoot of van de vorige echtgenoot binnen een jaar na de geboorte of na de ontdekking ervan.

De rechtsvordering van het kind moet worden ingesteld uiterlijk vier jaar nadat het de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt. Behoudens buitengewone omstandigheden is ze niet ontvankelijk wanneer de echtgenoot het kind als het zijne heeft opgevoed.

[...] ».

Omdat de wetgever oordeelde dat het toekennen van een vorderingsrecht vanaf de geboorte problemen kon doen rijzen in verband met de vertegenwoordiging van de minderjarige en belangentegenstellingen met zich kon meebrengen, heeft hij aldus ervoor gekozen het kind een persoonlijk vorderingsrecht toe te kennen vanaf het ogenblik dat het moet worden geacht zelf een weloverwogen beslissing te kunnen nemen (*Parl. St.*, Senaat, 1984-1985, nr. 904-2, pp. 115 e.v.).

B.4.1. Het afstammingsrecht is diepgaand hervormd door de aanneming van de wet van 1 juli 2006 « tot wijziging van de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het vaststellen van de afstamming en de gevolgen ervan ».

Uit de parlementaire voorbereiding blijkt dat de wetgever de teksten die ter zake door het Hof werden afgekeurd, heeft willen hervormen en rekening heeft willen houden met de sociologische evolutie door de afstammingen binnen en buiten het huwelijk dichter bij elkaar te brengen :

« De indieners wensen ook de afstammingen binnen en buiten het huwelijk dichter bij elkaar te brengen, gelet op de onmiskenbare sociologische evolutie van de jongste decennia waarbij het huwelijk almaar vaker met het samenwonen gelijkgesteld wordt. In de 21^e eeuw komt het enigszins archaïsch over dat voor die twee afstammingen verschillende regels gelden. De wet van 1987 heeft nagenoeg alle verschillen uitgevlakt wat de *uitwerking* betreft, maar ze heeft een mechanisme van vermoeden van vaderschap in stand gehouden dat stuitende gevolgen heeft voor de *vaststelling* van de afstamming. Zo heeft het Arbitragehof in verscheidene arresten aangegeven dat de echte biologische vader van het kind volkomen machteloos staat als hij zijn vaderschap wil laten vaststellen (behalve als de moeder en de echtgenoot op grond van rechterlijke beslissingen gescheiden zijn). Onlangs nog heeft het Arbitragehof in een arrest nr. 56/2001 van 8 mei 2001 een vrouw toegestaan het vaderschap van de vader van het kind volledig uit te sluiten eenvoudigweg omdat ze vóór de geboorte met een andere man was getrouwd.

Dit wetsvoorstel beoogt dus tevens het vermoeden van vaderschap te behouden en er gevolgen aan te geven die nagenoeg dezelfde zijn als die van een erkenning » (*Parl. St.*, Kamer, 2003-2004, DOC 51-0597/001, pp. 5 en 6).

B.4.2. De wetgever heeft het bezit van staat als grond van niet-ontvankelijkheid van de vordering tot betwisting van het vermoeden van vaderschap willen invoeren teneinde « de gezinscel van het kind zoveel mogelijk te beschermen door eensdeels het bezit van staat te behouden die overeenstemt met de situatie van een kind dat door iedereen werkelijk als het kind van zijn ouders wordt beschouwd, ook al strookt dat niet met de biologische afstamming, en anderdeels door termijnen te bepalen voor het instellen van de vordering » (*Parl. St.*, Kamer, 2004-2005, DOC 51-0597/026, p. 6, en DOC 51-0597/032, p. 31).

Aan het einde van de bespreking in de Commissie voor de Justitie van de Senaat heeft de minister van Justitie het belang van het begrip « bezit van staat » bevestigd door het volgende te verklaren :

« Het ontwerp wijzigt reeds een groot aantal regels, en ook al rijzen er bij de toepassing van het begrip soms problemen, toch hoeft dit niet te worden aangepast. De wetgever heeft er in 1987 voor gekozen het begrip te behouden om ervoor te zorgen dat de biologische waarheid het niet altijd wint van de sociaal-affectieve realiteit. Deze keuze moet behouden blijven en het bezit van staat hoeft dus niet te worden aangepast » (*Parl. St.*, Senaat, 2005-2006, nr. 3-1402/7, p. 9).

B.4.3.1. Wat meer bepaald de vordering tot betwisting van vaderschap betreft, werd die bij artikel 7 van de wet van 1 juli 2006 opgenomen in artikel 318 van het Burgerlijk Wetboek.

Dat laatste bepaalde toen in paragraaf 2 ervan :

« De vordering van de echtgenoot moet worden ingesteld binnen een jaar na de ontdekking van het feit dat hij niet de vader van het kind is, die van de man die het vaderschap van het kind opeist moet worden ingesteld binnen het jaar na de ontdekking van het feit dat hij de vader van het kind is en die van het kind moet worden ingesteld op zijn vroegst op de dag waarop het de leeftijd van twaalf jaar heeft bereikt en uiterlijk op de dag waarop het de leeftijd van tweeëntwintig jaar heeft bereikt ».

B.4.3.2. Artikel 7 van de wet van 1 juli 2006 vindt zijn oorsprong in een amendement nr. 112 dat in de Kamer werd ingediend en waarmee onder andere werd gepreciseerd dat de vordering van het kind moest worden ingesteld uiterlijk binnen vier jaar te rekenen vanaf het ogenblik waarop het de leeftijd van achttien jaar had bereikt.

Dat amendement werd als volgt verantwoord :

« Het voorgestelde artikel 330 zorgt zowel voor de vordering tot betwisting van de erkenning als voor de vordering tot betwisting van het vermoeden van vaderschap voor een soortgelijke procedure.

Ten eerste beoogt het voorgestelde amendement degenen die een vordering mogen instellen te beperken tot de personen die daadwerkelijk belanghebbenden zijn, namelijk de echtgenoot, de moeder, het kind en de persoon die het vaderschap of het moederschap van het kind opeist.

Vervolgens lijkt het ons nodig de gezinscel van het kind zoveel mogelijk te beschermen door eensdeels het bezit van staat te behouden die overeenstemt met de situatie van een kind dat door iedereen werkelijk als het kind van zijn ouders wordt beschouwd, ook al strookt dat niet met de biologische afstamming, en anderdeels door termijnen te bepalen voor het instellen van de vordering.

Om een leemte te voorkomen tussen de vordering tot betwisting en de erkenning, zoals thans het geval is, wordt ten slotte bepaald dat de beslissing die gevolg geeft aan een vordering tot betwisting die werd ingesteld door een persoon die beweert de biologische vader of moeder van het kind te zijn, van rechtswege de vaststelling van de afstammingsband van de verzoeker met zich brengt » (*Parl. St.*, Kamer, 2004-2005, DOC 51-0597/026, pp. 4 tot 6).

B.4.3.3. Dat amendement heeft zelf het voorwerp uitgemaakt van een subamendement nr. 134 in de Kamer, dat erin voorzag dat de vordering van het kind moest worden ingesteld uiterlijk op de dag waarop het de leeftijd van tweeëntwintig jaar had bereikt.

Het ging erom :

« een einde te maken aan de controverse of artikel 332, vijfde lid, van het Burgerlijk Wetboek een van de ouders toestaat op te treden als vertegenwoordiger van de belangen van het minderjarige kind ».

Dienaangaande werd gepreciseerd :

« Die controverse is in stand gehouden door onder meer tegenstrijdige standpunten van de rechtsleer en een onzekere rechtspraak. Toestaan dat een van de ouders optreedt als vertegenwoordiger van de belangen van het minderjarige kind was volgens sommigen in strijd met de samenhang van de wet omdat zulks de mogelijkheid zou bieden gemakkelijk het verbod te omzeilen om in rechte op te treden na het verstrijken van de termijn van één jaar die geldt voor de vordering van de vader en de moeder.

Anderen waren daarentegen van oordeel dat de wetgever, door te bepalen dat de vordering moest worden ingesteld ‘ ten laatste ’ vier jaar te rekenen van het ogenblik waarop het kind de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt, heeft toegestaan dat de minderjarige vóór die tijd in rechte mocht optreden, via zijn wettelijke vertegenwoordiger.

Ter wille van de duidelijkheid stellen de indieners van dit amendement dus voor artikel 322, vijfde lid, te wijzigen teneinde aan te geven dat de vordering tot betwisting van het kind door een van de ouders kan worden ingesteld vóór het kind achttien jaar oud is of door het kind zelf tussen de leeftijd van 18 en 22 jaar » (*Parl. St.*, Kamer, 2004-2005, DOC 51-0597/029, p. 7).

B.4.3.4. Bij de bespreking ervan in de Senaat heeft de tekst nog het voorwerp uitgemaakt van verschillende amendementen. Zo voorzag een amendement nr. 37 erin dat het kind zijn vordering ten vroegste kon inleiden als hij de volle leeftijd van vijftien jaar heeft bereikt en uiterlijk vóór hij de volle leeftijd van tweeëntwintig jaar heeft bereikt (*Parl. St.*, Senaat, 2005-2006, nr. 3-1402/4, p. 9). De leeftijd van vijftien jaar is uiteindelijk teruggebracht tot twaalf jaar via een ander amendement nr. 46 dat is verantwoord door het feit dat op die leeftijd het kind kan worden gehoord en andere vorderingen kan instellen, met dien verstande dat het kind in dat geval niet zelf kan optreden maar wel de voogd *ad hoc* (*Parl. St.*, Senaat, 2005-2006, nr. 3-1402/5, p. 6).

Uiteindelijk zal worden gekozen voor de regel volgens welke de vordering van het kind moet worden ingesteld op zijn vroegst op de dag waarop het de leeftijd van twaalf jaar heeft bereikt en uiterlijk op de dag waarop het de leeftijd van tweeëntwintig jaar heeft bereikt, onder verwijzing naar de voormelde amendementen nrs. 37 en 46, alsook naar de verantwoording ervoor, ter gelegenheid van de amendementen nrs. 50 en 52 (*Parl. St.*, Senaat, 2005-2006, nr. 3-1402/6, pp. 2 en 5) die in de Commissie voor de Justitie van de Senaat zijn aangenomen (*Parl. St.*, Senaat, 2005-2006, nr. 3-1402/7, p. 60).

B.5.1. Door de artikelen 368 tot 370 van de wet van 27 december 2006 houdende diverse bepalingen (I), beoogde de wetgever de wet van 1 juli 2006 te verbeteren.

B.5.2. De memorie van toelichting bij het ontwerp dat geleid heeft tot de aanneming van de wet van 27 december 2006 vermeldt :

« De wet van 1 juli 2006 legt vooraf bepaalde termijnen op voor de vaderschapsbetwistingen. Voor de diverse betrokkenen kan het startpunt van de termijn worden uitgesteld, aangezien de datum die in aanmerking moet worden genomen die is van de kennisname van het onjuiste karakter van de band van afstamming. Alleen de vordering van het kind genoot niet van deze mogelijkheid. Deze beperking moet verbeterd worden, want men zou die als discriminerend kunnen beschouwen » (*Parl. St.*, Kamer, 2006-2007, DOC 51-2760/001, p. 239; *Parl. St.*, Senaat, 2006-2007, nr. 3-1988/4, pp. 3 en 4).

Ten aanzien van artikel 331ter van het Burgerlijk Wetboek

B.6.1. Vóór de aanneming van de wet van 31 maart 1987, bepaalde artikel 331ter van het Burgerlijk Wetboek :

« Wanneer de wet geen kortere termijn stelt, verjaren de vorderingen betreffende de afstamming door verloop van 30 jaar te rekenen van de dag waarop het kind de staat die hij inroept is ontzegd, of van de dag waarop hij in het bezit van de betwiste staat is gekomen ».

Toen een lid van de Commissie voor de Justitie van de Senaat vroeg of de in dat artikel vermelde termijn niet zou moeten worden ingekort, werd geantwoord « dat het verkieslijker [was] geen tijdsbeperking in te lassen als er geen bezit van staat is. De tekst gaat immers uit van de hypothese dat de staat bestond, doch op een bepaald ogenblik werd ontzegd » (*Parl. St.*, Senaat, 1984-1985, nr. 904/2, p. 105).

De tekst is aldus ongewijzigd aangenomen.

B.6.2. Artikel 17 van de wet van 1 juli 2006 heeft de voormelde bepaling vervangen door de volgende tekst :

« Wanneer de wet geen kortere termijn stelt, verjaren de vorderingen betreffende de afstamming door verloop van dertig jaar te rekenen van de dag waarop het bezit van staat geëindigd is, of, bij gebreke van bezit van staat, vanaf de geboorte, of te rekenen van de dag waarop het kind in het bezit van staat is gekomen overeenkomstig de staat die hem werd betwist, waarbij artikel 2252 onverkort van toepassing blijft.

Artikel 2253 is niet van toepassing.

De in dit artikel bepaalde verjaringstermijn geldt niet voor de op artikel 329*bis* gegronde vorderingen ».

Een inkorting van die termijn tot een verjaringstermijn van tien jaar werd in het oorspronkelijke voorstel overwogen teneinde zich te conformeren aan de verjaringstermijn van het gemeen recht (*Parl. St.*, Kamer, 2003-2004, DOC 51-0597/001, pp. 11, 17 en 18; *Parl. St.*, Kamer, 2003-2004, DOC 51-0597/032, p. 48). De dertigjarige termijn is evenwel gehandhaafd, op initiatief van een amendement van de Regering dat als volgt werd verantwoord :

« De specificiteit van de vorderingen inzake de afstamming rechtvaardigt het behouden van een verschil in behandeling in vergelijking met de verjaringstermijn van het gemeen recht (10 jaar sedert 1998). Zie advies van de Raad van State en dat van de ondervraagde specialisten » (*Parl. St.*, Senaat, 2005-2006, nr. 3-1402/3, p. 14).

Ten gronde

B.7. Uit de motivering van het vonnis van de verwijzende rechter blijkt dat, volgens de elementen van het dossier, het vermoeden van vaderschap van de echtgenoot van de moeder dat te dezen was vastgesteld ten aanzien van de eiser voor de verwijzende rechter, niet overeenstemt met de biologische waarheid, noch met de socio-affectieve waarheid. Het Hof zal het onderzoek van de bij artikel 318, § 2, van het Burgerlijk Wetboek voorgeschreven termijn betreffende de vordering tot betwisting van vaderschap tot die hypothese beperken.

Het Hof moet dus nagaan of het voormelde artikel 318, § 2, niet op discriminerende wijze afbreuk doet aan het recht op de eerbiediging van het privéleven, zoals het is verankerd in artikel 22 van de Grondwet en in artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, van het kind dat, bij ontstentenis van bezit van staat, het vermoeden van vaderschap wil betwisten dat is vastgesteld ten aanzien van de echtgenoot van zijn moeder, door de termijnen die dat artikel 318, § 2, daartoe voorschrijft.

B.8. Artikel 22 van de Grondwet bepaalt :

« Ieder heeft recht op eerbiediging van zijn privé-leven en zijn gezinsleven, behoudens in de gevallen en onder de voorwaarden door de wet bepaald.

De wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel waarborgen de bescherming van dat recht ».

Artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens bepaalt :

« 1. Eenieder heeft recht op eerbiediging van zijn privéleven, zijn gezinsleven, zijn huis en zijn briefwisseling.

2. Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan met betrekking tot de uitoefening van dit recht dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving nodig is in het belang van 's lands veiligheid, de openbare veiligheid, of het economisch welzijn van het land, de bescherming van de openbare orde en het voorkomen van strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden, of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen ».

Uit de parlementaire voorbereiding van artikel 22 van de Grondwet blijkt dat de Grondwetgever « een zo groot mogelijke concordantie [heeft willen nastreven] met artikel 8 van het Europees Verdrag tot Bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM), teneinde betwistingen over de inhoud van dit Grondwetsartikel respectievelijk art. 8 van het EVRM te vermijden » (*Parl. St.*, Kamer, 1992-1993, nr. 997/5, p. 2).

B.9. De in het geding zijnde regeling voor de betwisting van het vermoeden van vaderschap valt onder de toepassing van artikel 22 van de Grondwet en van artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

B.10. Het recht op de eerbiediging van het privéleven en het gezinsleven, zoals het door de voormelde bepalingen wordt gewaarborgd, beoogt in wezen de personen te beschermen tegen inmengingen in hun privéleven en hun gezinsleven.

Artikel 22, eerste lid, van de Grondwet sluit, evenmin als artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, een overheidsinmenging in de uitoefening van dat recht niet uit, maar beide artikelen vereisen dat in die inmenging wordt voorzien door een voldoende precieze wettelijke bepaling, dat zij beantwoordt aan een dwingende maatschappelijke behoefte en dat zij evenredig is met de daarmee nagestreefde wettige doelstelling. Die bepalingen houden voor de overheid bovendien de positieve verplichting in om maatregelen te nemen die een daadwerkelijke eerbiediging van het privéleven en het gezinsleven verzekeren, zelfs in de sfeer van de onderlinge verhoudingen tussen individuen (EHRM, 27 oktober 1994, *Kroon e.a. t. Nederland*, § 31).

B.11. De wetgever beschikt bij de uitwerking van een regeling die een overheidsinmenging in het privéleven inhoudt, over een appreciatiemarge om rekening te houden met een billijk evenwicht tussen de tegenstrijdige belangen van het individu en de samenleving in haar geheel (EHRM, 26 mei 1994, *Keegan t. Ierland*, § 49; 27 oktober 1994, *Kroon e.a. t. Nederland*, § 31; 2 juni 2005, *Znamenskaya t. Rusland*, § 28; 24 november 2005, *Shofman t. Rusland*, § 34).

Die appreciatiemarge van de wetgever is evenwel niet onbegrensd : om te oordelen of een wettelijke regeling verenigbaar is met het recht op de eerbiediging van het privéleven, moet worden nagegaan of de wetgever een billijk evenwicht heeft gevonden tussen alle rechten en belangen die in het geding zijn. Zulks vereist dat de wetgever niet alleen een afweging maakt tussen de belangen van het individu tegenover die van de samenleving in haar geheel, maar tevens tussen de tegenstrijdige belangen van de betrokken personen (EHRM, 6 juli 2010, *Backlund t. Finland*, § 46), op gevaar af anders een maatregel te nemen die niet evenredig is met de nagestreefde wettige doelstellingen. Die belangenafweging moet ertoe leiden dat de biologische en sociale werkelijkheid primeert op een wettelijk vermoeden indien dat laatste frontaal ingaat tegen de vastgestelde feiten en de wensen van de betrokkenen, zonder dat het iemand een tastbaar voordeel oplevert (EHRM, 27 oktober 1994, *Kroon e.a. t. Nederland*, § 40; 24 november 2005, *Shofman t. Rusland*, § 44; 12 januari 2006, *Mizzi t. Malta*, § 113; 10 oktober 2006, *Paulik t. Slovaakije*, § 46).

B.12. Het vaststellen van een verjaringstermijn voor het instellen van een vordering tot onderzoek naar het vaderschap kan worden verantwoord door de zorg om de rechtszekerheid en een definitief karakter van de familiale relaties te waarborgen. Om vast te stellen of artikel 8 van het Europees Verdrag in acht wordt genomen, dient te worden nagegaan of de Staat een billijk evenwicht heeft ingesteld tussen de op het spel staande concurrerende rechten en belangen. Aldus dienen niet alleen de belangen van het individu te worden afgemeten tegen het algemeen belang van de gemeenschap in haar geheel, maar dienen ook de op het spel staande concurrerende privébelangen tegen elkaar te worden afgewogen (EHRM, 20 december 2007, *Phinikaridou t. Cyprus*, §§ 51 tot 53).

B.13. De rust der families en de rechtszekerheid van de familiale banden, enerzijds, en het belang van het kind, anderzijds, zijn legitieme doelstellingen waarvan de wetgever kan uitgaan om een onbeperkte mogelijkheid tot betwisting van het vaderschap te verhinderen.

B.14. Door te bepalen dat een kind het vermoeden van vaderschap dat is vastgesteld ten aanzien van de echtgenoot van zijn moeder niet meer kan betwisten na de leeftijd van tweeëntwintig jaar of na het jaar te rekenen vanaf de ontdekking van het feit dat diegene die de echtgenoot van zijn moeder was, niet zijn vader is, terwijl dat vermoeden met geen enkele biologische, noch socio-affectieve realiteit overeenstemt, wordt evenwel op discriminerende wijze afbreuk gedaan aan het recht op de eerbiediging van het privéleven van dat kind. Door de korte verjaringstermijn zou het kunnen dat dat kind niet meer beschikt over de mogelijkheid om zich tot een rechter te wenden die rekening kan houden met de vaststaande feiten, alsook met het belang van alle betrokken partijen, zonder dat een en ander kan worden verantwoord door de zorg om de rust der families te bewaren terwijl de familiale banden te dezen onbestaande zijn.

B.15. De prejudiciële vragen dienen bevestigend te worden beantwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

In de in B.7 beschreven hypothese schendt artikel 318, § 2, van het Burgerlijk Wetboek de artikelen 10, 11 en 22 van de Grondwet, in samenhang gelezen met de artikelen 8 en 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

Aldus uitgesproken in het Frans en het Nederlands, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, op de openbare terechtzitting van 31 mei 2011.

De griffier,

De voorzitter,

P.-Y. Dutilleux

R. Henneuse